

LV

LV

LV

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 23.12.2009
COM(2009)699 galīgā redakcija

**KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI, EIROPAS PARLAMENTAM UN
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI**

**2008. GADA PĀRSKATS PAR PIRMSPIEVIENOŠANĀS PALĪDZĪBAS
INSTRUMENTA (*IPA*) ĪSTENOŠANU**

SEC(2009)1719

Ievads

No 2007. gada 1. janvāra ES pirmspievienošanās finansējums tiek novirzīts caur atsevišķu vienotu instrumentu — Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu (*IPA*), kas ir izveidots, lai sniegtu mērķtiecīgu atbalstu gan kandidātvalstīm¹, gan arī potenciālajām kandidātvalstīm². *IPA* (Padomes 2006. gada 17. jūlija Regula (EK) Nr. 1085/2006) aizvieto iepriekšējos pirmspievienošanās instrumentus: *Phare*³, *ISPA*⁴, *SAPARD*⁵, Turcijas pirmspievienošanās instrumentu⁶, kā arī finanšu instrumentu sadarbībai ar Rietumbalkānu valstīm un *CARDS*⁷.

IPA ir paredzēts, lai sniegtu mērķtiecīgu palīdzību Eiropas Savienības kandidātvalstīm vai potenciālajām kandidātvalstīm. Lai visefektīvākajā veidā sasniegtu katras valsts mērķus, *IPA* veido pieci dažādi komponenti.

I. Pārejas palīdzības un iestāžu veidošanas komponents, kas paredzēts iestāžu veidošanas pasākumu un saistītu ieguldījumu finansēšanai.

II. Pārrobežu sadarbības komponents, kura mērķis ir atbalstīt kandidātvalstu/potenciālo kandidātvalstu sadarbību savā starpā, kā arī šo valstu un ES dalībvalstu sadarbību. Ar to var finansēt arī attiecīgo dalību starpvalstu sadarbības programmās (struktūrfondi) un jūras baseinu programmās (Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instruments — EKPI).

III. Reģionālās attīstības komponents, no kura finansē ieguldījumus un ar tiem saistīto tehnisko palīdzību tādās jomās kā transports, vide un ekonomiskā kohēzija.

IV. Cilvēkresursu attīstības komponents, kas paredzēts cilvēkresursu stiprināšanai un palīdzībai cīņā ar atstumtību.

V. Lauku attīstības komponents, ar ko finansē ar lauku attīstību saistītus pasākumus un sekmē lauku apvidu ilgtspējīgu attīstību. Ar to arī sniedz palīdzību lauksaimniecības pārstrukturēšanai un tās pielāgošanai Kopienas standartiem vides aizsardzības, sabiedrības veselības, dzīvnieku un augu veselības, dzīvnieku labturības, kā arī nodarbinātības jomā.

I un II komponents ir pieejams visiem saņēmējiem. III, IV un V komponents ir pieejams tikai kandidātvalstīm, un tie ir izveidoti ar mērķi sniegt ieskatu par struktūrfondi, Kohēzijas fondu un Lauku attīstības fondu, lai sagatavotos to apgūšanai pēc pievienošanās. Tālab ir vajadzīgs, lai konkrētajai valstij būtu attiecīgā administratīvā kapacitāte un struktūras, kas varētu uzņemties atbildību par šīs palīdzības pārvaldību. Attiecībā uz potenciālajām kandidātvalstīm reģionālie, cilvēkresursu un ar lauku attīstību saistītie pasākumi tiks īstenoti, izmantojot I komponentu.

¹ Horvātija, Turcija un Bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika.

² Albānija, Bosnija un Hercegovina, Melnkalne, Serbija un saskaņā ar ANO Drošības padomes rezolūciju Nr. 1244/99 arī Kosova.

³ Padomes 1989. gada 19. decembra Regula (EEK) 3906/89.

⁴ Pirmspievienošanās struktūrpolicies programma, Padomes 1999. gada 21. jūnija Regula (EK) Nr. 1267/1999.

⁵ Īpašā pievienošanās programma lauksaimniecības un lauku attīstībai, Padomes 1999. gada 21. jūnija Regula (EK) Nr. 1268/1999.

⁶ Padomes 2001. gada 17. decembra Regula (EK) Nr. 2500/2001.

⁷ Kopienas palīdzība rekonstrukcijai, attīstībai un stabilizācijai, Padomes 2000. gada 5. decembra Regula (EK) Nr. 2666/2000.

Šajā ziņojumā izskatīta *IPA* īstenošana 2008. gadā līdz tās termiņam, 2008. gada 31. decembrim. Tā kā 2007. un 2008. gada *IPA* programmu īstenošana ir uzsākta nesēn, informācija par uzraudzību un minētajās programmās iegūto rezultātu novērtējums ir diezgan ierobežots.

1. GADA RAKSTUROJUMS

1.1. Galvenie paplašināšanās procesa attīstības elementi

Attiecībā uz kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm 2008. gadā sasniegtie rezultāti tika ietverti 2008. gada novembra paplašināšanās paketē. Paziņojumā par paplašināšanās stratēģiju un galvenajiem uzdevumiem 2008.-2009. gadā attīstīta pašreizējā Eiropas Savienības pieeja, kuras pamatā ir atjaunota vienprātība par paplašināšanos, par ko vienojās Eiropadomes 2006. gada decembra sanāksmē.

Šajā stratēģijas ziņojumā ir izklāstīta Komisijas pieeja turpmākajām ar paplašināšanos saistītajām problēmām un noteikti pasākumi, lai palīdzētu valstīm ceļā uz dalību Eiropas Savienībā. Tam pievienoti progresa ziņojumi par kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm, kuros novērtēts katras valsts progress, ko tā panākusi, izpildot Kopenhāgenas kritērijus dalībai ES. Īpaši jāatzīmē, ka 2008. gada stratēģijas dokumentā Horvātijai sniedza aptuvenu un orientējošu plānu, lai līdz 2009. gada beigām noslēgtu tehniska rakstura sarunu beidzamo posmu. Paplašināšanās paketi ir atzinīgi novērtējusi Padome⁸, kā arī valstis, uz kurām attiecas paplašināšanās.

Turcijas stratēģiskais nozīmīgums Eiropas Savienībai vēl vairāk pieaug tādas svarīgās jomās kā enerģijas drošība, konfliktu novēršana un atrisināšana un reģionālā drošība Dienvidkaukāzā un Tuvajos Austrumos. Šis valsts iesaistīšanās attiecībās ar ES, risinot sarunas un veicot ar tām saistītās reformas, kas jau ir uzsāktas, padara to par lielāku stabilizējošu spēku reģionā, kurā ir daudz problēmu. Pievienošanās sarunās ar Turciju turpināja apspriest reformu gaitu. Komisijas veiktajā 2008. gada novērtējumā pirmo reizi atzīts, ka Turcijā ir funkcionējoša tirgus ekonomika Kopenhāgenas ekonomikas kritēriju izpratnē.

Saistībā ar Kipras jautājumu Kipras grieķu un Kipras turku kopienas vadītāji Apvienoto Nāciju Organizācijas aizgādībā uzsāka pilnvērtīgas sarunas par visaptverošu neregulējumu. Komisija turpināja atbalstīt viņu centienus un bija gatava sniegt tehniskas konsultācijas jautājumos, kuri ir ES kompetencē.

Turpinājās Stabilizācijas un asociācijas procesa (SAP) īstenošana Rietumbalkānos. Visas attiecīgās valstis ir parakstījušas Stabilizācijas un asociācijas nolīgumus (SAN). Vairumā no tām stājās spēkā attiecīgais Pagaidu nolīgums, un bija uzsākts SAN ratifikācijas process. Serbijas SAN ratifikācija un Pagaidu nolīguma stāšanās spēkā ir atkarīga no Serbijas ciešas sadarbības ar Starptautisko Kara noziegumu tribunālu bijušajai Dienvidslāvijai (*ICTY*). Paplašināšanās ģenerāldirektorāta darbība Rietumbalkānu valstīs sekmēja turpmākas stabilitātes nodrošināšanu reģionā, tostarp Kosovā⁹, kas vienpusēji paziņoja savu neatkarību 2008. gada 17. februārī. Kopš tā laika Kosova ir pieņēmusi plānu integrācijai Eiropā 2008.-2010. gadam, kura mērķis ir sekmēt tās virzību Stabilizācijas un asociācijas procesa ietvaros. Šajā reģionā turpināja attīstīties pārrobežu sadarbība, un visas attiecīgās valstis saņēma plānus, kuros izklāstīti nosacījumi bezvīzu ceļošanas uz ES režīma ieviešanai.

⁸

[http://www.eu2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/1208_CAGRE/Council_conclusions_o](http://www.eu2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/1208_CAGRE/Council_conclusions_on%20Enlargement_EN.pdf)

⁹

Atbilstoši Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomes Rezolūcijai Nr. 1244/99.

Ir pieliktas lielas pūles, lai sniegtu atbalstu reģionālās sadarbības iniciatīvām saskaņā ar Saloniku darba programmu. Šajā nolūkā Komisija 2008. gada marta paziņojumā par Rietumbalkāniem ietvēra dažas jaunas iniciatīvas. Jaunizveidotā Reģionālās sadarbības padome (RSP) uzsāka darbu 2008. gadā.

Melnkalne pieteicās dalībai ES 2008. gada decembrī. Komisija ir labi sagatavojusies risināt atlikušās problēmas, tiklīdz Padome būs pilnvarojusi Komisiju sagatavot attiecīgo atzinumu.

2. IPA PROGRAMMU PLĀNOŠANA UN ĪSTENOŠANA: VISPĀRĒJS PĀRSKATS

2.1. Stratēģiskā plānošana un programmu plānošana

2.1.1. Daudz gadu indikatīvā finanšu shēma (DIFS)

DIFS ir daļa no ikgadējās paplašināšanās paketes, un tās mērķis ir sniegt informāciju par indikatīvo Komisijas piedāvāto IPA līdzekļu sadalījumu pa valstīm un komponentiem trīs gadu periodā. Tā darbojas kā saikne starp paplašināšanās paketes politisko satvaru un budžeta veidošanas procesu. DIFS katru gadu tiek izstrādāta un iesniegta Padomei un Eiropas Parlamentam saskaņā ar IPA Regulas (EK) Nr. 1085/2006 5. pantu.

Sekojošā tabula atspoguļo 2008. gada IPA līdzekļu sadalījumu miljonos euro pa valstīm un pa komponentiem, kā arī reģionālajām un daudzvalstu programmām iedalīto summu saskaņā ar 2010.-2012. gada DIFS (COM(2008)705, pieņemts 2008. gada 5. novembrī). Tādēļ rādītājos ņemti vērā 2009. gadā veiktie pārvietojumi starp I un II komponentu¹⁰, kā arī Kosovai piešķirtie papildu līdzekļi.

1. tabula: piešķirums pa valstīm un komponentiem 2008. gadam (miljonos EUR, noapaļojot līdz tuvākajiem EUR 100,000)

Komponents IPA	Albānija	Bosnija un Hercegovina	Horvātija	Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika	Melnkalne	Serbija	Kosova	Turcija	Piešķirums vairākiem saņēmējiem paredzētajai programmai
I komponents	62,1	69,9	45,4	41,1	28,1	179,4	184,7	256,1	135,7
II komponents	8,6	4,9	14,7	4,1	4,5	11,5	0,0	2,9	
III komponents			47,6	12,3				173,8	

¹⁰ Dažas pārrobežu sadarbības programmas vēl nav uzsāktas, jo nav izpildīti attiecīgie nosacījumi. Tādēļ turpmāk minētās summas pārvietoja no II komponenta ietvaros valstīm piešķirtā finansējuma uz I komponentu tajās pašās valstīs: EUR 1 miljons Albānijai, EUR 1,2 miljoni Bijušajai Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikai, EUR 2,7 miljoni Kosovai un EUR 5,9 miljoni Turcijai.

IV komponents			12,7	6,0				52,9	
V komponents			25,6	6,7				53,0	
KOPĀ	70,7	74,8	146	70,2	32,6	190,9	184,7	538,7	135,7

2.1.2. Daudzgaļu indikatīvie plānošanas dokumenti (DIPD)

Pamatojoties uz līdzekļu sadalījumu saskaņā ar DIFS un politiskajā līmenī noteiktajām prioritātēm, tiek gatavoti daudzgaļu indikatīvās plānošanas dokumenti (DIPD) attiecībā uz katru valsti un programmām ar vairākiem saņēmējiem. DIPD pauž Komisijas viedokli attiecībā uz galvenajām jomām, kurās nepieciešama iejaukšanās, un galvenajām prioritātēm, kuras saņēmējvalstij būtu detalizēti jāapraksta programmu plānošanas dokumentos.

DIPD sagatavošana par katru valsti, kā arī attiecībā uz vairākiem saņēmējiem 2008.-2010. gadam notika 2007. gadā Paplašināšanās ģenerāldirektorāta (*DG ELARG*) operatīvo struktūrvienību pārraudzībā. Ar valstu iestādēm notika apspriešanās par DIPD projektu, un, lai nodrošinātu procesa pārzināšanu, tās tika cieši iesaistītas DIPD sagatavošanā. Attiecībā uz kandidātvalstu DIPD par III, IV un V komponentu attiecīgi bija atbildīgi Reģionālās politikas ģenerāldirektorāts (*DG REGIO*), Nodarbinātības, sociālo lietu un iespēju vienlīdzības ģenerāldirektorāts (*DG EMPL*) un Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts (*DG AGRI*). Apspriedās arī ar dalībvalstīm, Starptautiskajām finanšu institūcijām (SFI) un citām attiecīgajām ieinteresētajām personām (pilsonisko sabiedrību).

Visi 2008.-2010. gada DIPD 2008. gada pirmajā pusē tika iesniegti apstiprināšanai *IPA Vadības komitejai*¹¹: DIPD attiecībā uz Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku, Melnkalni, Kosovu, Turciju un DIPD attiecībā uz vairākiem saņēmējiem iesniedza 2008. gada maijā, DIPD attiecībā uz Albāniju, Serbiju un Horvātiju iesniedza jūnijā, bet DIPD attiecībā uz Bosniju un Hercegovinu iesniedza jūlijā. Visi dokumenti tika pieņemti ar Komisijas lēmumiem 2008. gada otrajā pusgadā.

2.1.3. 2008. gada IPA programmas

Gada vai daudzgaļu programmas tiek izstrādātas saskaņā ar atbilstošajiem DIPD. I komponents tiek īstenots ar gada programmu palīdzību, bet citi komponenti — ar daudzgaļu programmu palīdzību. Programmas pieņem Komisija, pamatojoties uz saņēmējvalstu iesniegtajiem priekšlikumiem, pēc apspriešanās ar ieinteresētajām personām un palīdzības sniedzējiem, kā arī pēc tam, kad saņemts *IPA Vadības komitejas* pozitīvs atzinums par I un II komponentu. Attiecībā uz III komponentu par programmām apspriežas ar Fondu koordinācijas komiteju (*COCOF*). Attiecībā uz IV komponentu par tām apspriežas ar Eiropas Sociālā fonda (*ESF*) komiteju, bet attiecībā uz V komponentu — ar Lauku atbalsta fonda komiteju (*RDC*).

¹¹ To veido dalībvalstu pārstāvji, to vada Komisijas pārstāvis, *IPA* komiteja palīdz Komisijai jo īpaši nodrošināt palīdzības koordināciju un saskaņotību.

2.1.3.1. I komponents

I komponenta ietvaros pieškiramo palīdzību plāno Komisija kā gada valsts programmas vai vairāku saņēmēju programmas, kuru īstenošanu vada vai nu Komisija, vai saņēmējvalsts, vai arī — attiecīgā gadījumā — to vada kopā ar citiem palīdzības sniedzējiem. Valstu programmas veido finansējuma priekšlikumi, ko sagatavojusi Komisija, balstoties uz projektu plāniem, kurus iesniegusi attiecīgā saņēmējvalsts vai — attiecībā uz reģionālajām un horizontālajām programmām — kurus sagatavojusi Komisija.

Projektu īstenošana kodoldrošības, aizsardzības pret radiāciju un izglītības jomā tika finansēta no DIFS ietvaros valstīm piešķirtajiem līdzekļiem, taču projekti tiek īstenoti centralizēti un horizontāli, tāpēc šo projektu finansējums nav iekļauts I komponenta valstu programmās. Detalizētāka informācija pieejama konkrētās valsts sadaļā tehniskajā pielikumā.

Albānijas valsts *IPA* programmu 2008. gadam Komisija pieņēma 2008. gada 19. decembrī. *IPA* programmā 2008. gadam galvenie ietvertie jautājumi ir valsts pārvaldes reforma un tiesiskuma nodrošināšana, jo īpaši labas pārvaldības un pretkorpucijas jomā. Tajā atspoguļots finansējuma palielinājums, kas piešķirts politisko prasību jomā saskaņā ar DIPD 2008.-2010. gadam. Turklāt ar programmu atbalsta Albānijas iestādes SAN prasību izpildīšanā, finansējot projektus, kuru mērķis ir Albānijas iestāžu administratīvās kapacitātes uzlabošana. Programmā arī atspoguļota vajadzība turpmāk atbalstīt strukturālās reformas valstī, veicot ieguldījumus reģionālajā attīstībā un ar *acquis* saistītajā infrastruktūras jomā.

Bosnijas un Hercegovinas valsts *IPA* programmu 2008. gadam, kas sadalīta divās daļās, Komisija pieņēma attiecīgi 2008. gada 9. oktobrī un 5. decembrī. Ar šo programmu sniedz atbalstu policijai un tiesu iestāžu reformām, proti, projektiem, kuru mērķis ir Valsts tiesas un Prokuratūras veikspējas paaugstināšana vai valsts augstas drošības pakāpes cietuma būvniecība. Tās mērķis ir arī sekmēt valsts virzību uz dalību ES, uzlabojot sabiedrības informētību par ES integrācijas procesu un palīdzot valsts iestādēm *IPA* plānošanā, formulēšanā un īstenošanā. Programmā 2008. gadam arī sniegts atbalsts reformām izglītības un veselības aprūpes sistēmā, lai uzlabotu situāciju valstī sociālajā un ekonomikas jomā. Ar *IPA* 2008. gadam Bosnijai un Hercegovinai palīdz izpildīt prasību par valsts tiesību aktu tuvināšanu Eiropas *acquis* tādās jomās kā vide, tirdzniecība un metroloģija, lauksaimniecība un lauku attīstība vai integrēta robežu pārvaldība.

Horvātijas valsts *IPA* programmu 2008. gadam pieņēma 2008. gada 5. novembrī. Saskaņā ar politiskajiem kritērijiem valsts *IPA* programmā 2008. gadam ietverta tiesu iestāžu reforma un vairāki projekti šajā jomā. Tā arī veicina progresu cilvēktiesību un minoritāšu aizsardzības jomā, pilnveidojot pilsonisko sabiedrību un sekmējot romu tautības minoritātes aktīvu un pilnīgu līdzdalību Horvātijas sabiedrībā. Attiecībā uz spēju uzņemties dalības saistības *IPA* 2008. gadam paredzētā palīdzība veltīta darbības jomām, kurās jātransponē un jāīsteno liels tiesību aktu apjoms, sagatavošanās procesam strukturālo un lauku attīstības fondu īstenošanai, kā arī *acquis* ievērošanai ieguldījumu jomā. Tas attiecas uz dažādām nozarēm, piemēram, pārtikas drošību, veterināro un fitosanitāro politiku, zivsaimniecību, transportu, enerģētiku, sociālo politiku un nodarbinātību vai vidi.

Attiecībā uz **Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku** valsts programmu 2008. gadam Komisija pieņēma 2008. gada 11. decembrī. Programmas mērķis ir attiecīgo iestāžu administratīvās kapacitātes uzlabošana un efektīva ES fondu pārvaldība, kā arī centrālās un vietējās administratīvās kapacitātes uzlabošana, lai īstenotu decentralizācijas procesu. Ar šo programmu arī atbalsta neatkarīgas un efektīvas tiesu sistēmas attīstību un

veicina aktīva pilsoniskās sabiedrības sektora veidošanu. Atbilstīgi sociālajiem un ekonomikas kritērijiem programmas mērķis ir pastiprināt iestāžu spēju regulēt un uzraudzīt pilnībā finansētas pensiju sistēmas iestādes un veicināt pāreju uz tirgus ekonomiku. Attiecībā uz spēju uzņemties dalības saistības ar 2008. gada programmu finansē projektus, kuri veicina brīvu preču apriti, muitas operāciju uzlabošanu vai lauksaimniecības nozares attīstību.

Melnkalnes valsts *IPA* programmu 2008. gadam Komisija pieņēma 2008. gada 2. decembrī. Attiecībā uz politiskajiem kritērijiem valsts *IPA* programmā 2008. gadam uzmanība veltīta valsts pārvaldes reformai, jo īpaši decentralizācijai un vietējai pašvaldībai, ilgspējīgam atbalstam bēgļiem un pārvietotajām personām, kā arī plašsaziņas līdzekļiem. Palīdzību sniedz arī uzņēmējdarbības vides uzlabošanas un darba iespēju radīšanas jomā, lai sekmētu līdzsvarotāku reģionālo attīstību, palielinātu nodarbinātību un samazinātu nabadzību. Palīdzība 2008. gadā piešķirta arī citiem pasākumiem, piemēram, vides infrastruktūras uzlabošanai. Ar *IPA* 2008. gada programmu Melnkalnei palīdz izpildīt prasību ieviest un īstenot Eiropas *acquis* dažās jomās, tostarp tādās kā finanšu tirgi, lauku attīstība, pārtikas nekaitīgums, veterinārie pakalpojumi, muitas administrācija, integrētā robežu pārvaldība un migrācija.

Attiecībā uz **Serbiju** valsts *IPA* programmu 2008. gadam Komisija pieņēma 2008. gada 19. decembrī. Politisko kritēriju ietvaros prioritāte piešķirta demokrātisku iestāžu nostiprināšanai, valsts pārvaldes reformas turpmākai īstenošanai, kā arī pilnvaru un plašsaziņas līdzekļu nodalīšanai. Citi būtiski aspekti, attiecībā uz kuriem piešķirts finansējums, ir cīņa pret korupciju, tiesiskuma nostiprināšana, cilvēktiesības un cieņa pret minoritātēm un to aizsardzība. Ekonomikas kritēriju ietvaros ar minēto programmu finansēs projektus, kuru mērķis ir nodarbinātības palielināšana, MVU attīstība un valsts nodarbinātības dienestu spējas uzlabošana. Turklāt saskaņā ar 2008. gada programmu īpaša uzmanība veltīta veselības un izglītības reformām. Visbeidzot, attiecībā uz spēju uzņemties dalības saistības īpaša vērība pievērsta nozaru politikas virzienu attīstībai un īstenošanai, kā arī reglamentējošiem noteikumiem, kas saderīgi ar Eiropas standartiem galvenajās nozarēs, piemēram, lauksaimniecībā, vidē, transportā vai integrētā robežu pārvaldībā.

Turcijas valsts *IPA* programmu 2008. gadam Komisija pieņēma 2008. gada 15. decembrī. Attiecībā uz politiskajiem kritērijiem prioritāte piešķirta tiesu iestāžu reformai, valsts pārvaldes reformai un pilsoniskās sabiedrības nostiprināšanai. Attiecībā uz *acquis* pieņemšanu un īstenošanu un saskaņā ar DIPD projektus izvēlējās, pamatojoties uz to prioritāti saistībā ar pievienošanās sarunām un sagatavošanos tām, kā arī ņemot vērā apjomīgos ieguldījumus, kuri nepieciešami saskaņošanai, un saistībā ar kuriem saskaņojamo tiesību aktu apjoms ir ļoti liels. Tādēļ prioritāti piešķir projektiem lauksaimniecības/veterināro jautājumu, tiesiskuma, brīvības un drošības, muitas savienības un vides jomā. Programmā 2008. gadam ietverti arī projekti jaunās jomās, piemēram, veselībā, pētniecībā un attīstībā. Turklāt ir izvēlēti četri projekti, pamatojoties uz to nozīmi saistībā ar lietderīga un efektīva ES un Turcijas pilsoniskās sabiedrības dialoga turpināšanu un, ņemot vērā jaunu un inovatīvu jomu attīstīšanu minētā dialoga ietvaros.

Kosovai valsts *IPA* programmas pirmo daļu Komisija pieņēma 2008. gada 6. oktobrī, otro daļu — 2008. gada 19. decembrī. Viena no programmas prioritātēm ir ES politisko kritēriju izpildīšana un Kosovas iestāžu, administratīvās un tiesu sistēmas konsolidēšana, tostarp cīņa pret korupciju, cilvēktiesību un serbu un minoritāšu tiesību aizsardzība, kā arī pilsoniskās sabiedrības aktivitāšu veicināšana. Ekonomikas kritēriju ietvaros atbalstu sniedz, lai attīstītu Kosovas ekonomiku un ilgspējīgā veidā uzlabotu sociālo un ekonomikas vidi visās kopienās. Ar *IPA* 2008. gadam Kosovai palīdz izpildīt prasību ieviest un īstenot Eiropas *acquis* dažās

jomās, tostarp tādās kā brīvības, drošības un tieslietu jautājumi, pārtikas nekaitīgums, veterinārie un fitosanitārie jautājumi, kā arī statistika.

Vairāku saņēmēju programma ir paredzēta tam, lai pilnveidotu valstu programmas un nostiprinātu daudzpusēju pieredzi Rietumbalkānos un Turcijā. Ar to sniedz atbalstu, izmantojot reģionālos un horizontālos projektus. Īpašas nozīmes darbības 2008. gada programmā ietver atbalstu Reģionālās sadarbības padomei (RSP), Augstā pārstāvja birojam (APB) un Reģionālās valsts pārvaldes skolas (*ReSPA*) izveidei. Katastrofu riska samazināšana, bēgļu atgriešanās Rietumbalkānos un pilsoniskās sabiedrības turpmāka attīstība, izmantojot pilsoniskās sabiedrības mehānismu, ir elementi, kuri arī iekļauti 2008. gada programmā. Turklāt atbalstu sniedz arī izglītības un jauniešu programmām (*Tempus, Erasmus Mundus* un *Youth in Action*), starptautiskajām finanšu iestādēm, muitas un nodokļu, statistikas, kodoldrošības un aizsardzības pret radiāciju jomās.

2.1.3.2. II komponents

Pārrobežu sadarbība palīdz saskaņas atjaunošanai un labu kaimiņattiecību veidošanai, vienlaikus arī sekmējot saņēmējvalstu integrāciju ES. Tas ir jo īpaši svarīgi reģionā, kas nesen piedzīvojis konfliktu.

Pārrobežu komponenta mērķis ir pārrobežu sadarbības nostiprināšana, izmantojot kopējas vietējās un reģionālās iniciatīvas, kā arī apvienojot ārējo palīdzību un ekonomikas un sociālās kohēzijas mērķus. Jo īpaši sadarbība veicinās ilgtspējīgu ekonomikas un sociālo attīstību pierobežas apgabalos, kopēju darbu, lai pievērstu uzmanību kopējām problēmām tādās jomās kā vide, dabas un kultūras mantojums, sabiedrības veselība un cīņa pret organizēto noziedzību, nodrošinot efektīvas un drošas robežas un kopēju maza mēroga aktivitāšu veicināšanu, iesaistot dalībniekus no pierobežas reģioniem.

Pārrobežu sadarbībai *IPA* II komponenta ietvaros ir divi virzieni: pārrobežu sadarbība starp kandidātvalstīm/potenciālajām kandidātvalstīm un pārrobežu sadarbība starp minētajām valstīm un kaimiņos esošajām dalībvalstīm. Turklāt *IPA* II komponenta ietvaros var finansiāli atbalstīt kandidātvalstu/potenciālo kandidātvalstu dalību struktūrfondu transnacionālajās sadarbības programmās (kuras Eiropas teritoriālās sadarbības kontekstā finansē Eiropas Reģionālās attīstības fonds — ERAF) un EKPI jūras baseina sadarbības programmās.

Palīdzība pārrobežu sadarbībai II komponenta ietvaros tiek piešķirta, izmantojot daudzgadu pārrobežu programmas, kuras patlaban attiecas uz laikposmu no 2007. gada līdz 2009. gadam un kuras kopīgi izstrādājušas iesaistītās valstis. *IPA* palīdzība tiek sniegta, ik gadu pieņemot lēmumus par finansējuma piešķiršanu.

Attiecībā uz dalību ERAF transnacionālajās programmās vai EKPI jūras baseina programmās *IPA* palīdzība tiek sniegta, ik gadu pieņemot lēmumus par finansējuma piešķiršanu katrai valstij atsevišķi.

Ar *IPA* II komponentu atbalsta **Albānijas** dalību divās divpusējās pārrobežu programmās ar kaimiņos esošajām kandidātvalstīm/potenciālajām kandidātvalstīm: Melnkalni un Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku. Attiecībā uz pārrobežu sadarbību ar dalībvalstīm, ar *IPA* II komponentu finansē divpusēju programmu Albānija—Grieķija un Albānijas dalību daudzpusējā pārrobežu programmā „Adriatic”, kuras ietvaros notiek Albānijas, Bosnijas un Hercegovinas, Horvātijas, Melnkalnes un Serbijas sadarbība ar Grieķiju, Itāliju un Slovēniju

Adrijas jūras reģionā. Ar *IPA* II komponentu arī finansē programmu, kas attiecas uz Albānijas reģiona *Kukes* attīstību, kurš robežojas ar Kosovu, kā arī Albānijas dalību ERAF transnacionālajā programmā “Dienvidaustrumeiropa”.

Attiecībā uz **Bosniju un Hercegovinu** ar *IPA* II komponentu atbalsta valsts dalību trijās divpusējās pārrobežu programmās ar Horvātiju, Melnkalni un Serbiju. Attiecībā uz pārrobežu sadarbību ar dalībvalstīm ar *IPA* II komponentu finansē Bosnijas un Hercegovinas dalību *IPA* pārrobežu sadarbības programmā “Adriatic”. Visbeidzot, ar 2008. gada *IPA* II komponentu finansē Bosnijas un Hercegovinas dalību ERAF transnacionālajā programmā “Dienvidaustrumeiropa”.

IPA II komponenta ietvaros **Horvātija** piedalās trijās divpusējās pārrobežu programmās ar kaimiņos esošajām potenciālajām kandidātvalstīm: Bosniju un Hercegovinu, Melnkalni un Serbiju. Horvātija ir arī iesaistīta trijās *IPA* pārrobežu sadarbības programmās ar kaimiņos esošajām dalībvalstīm: divās divpusējās programmās attiecīgi ar Slovēniju un Ungāriju un daudzpusējā pārrobežu programmā — *IPA* pārrobežu sadarbības programmā “Adriatic”. Visbeidzot, *IPA* II komponenta ietvaros finansē Horvātijas dalību ERAF transnacionālajās Dienvidaustrumeiropas un Vidusjūras reģiona programmās.

Ar *IPA* II komponenta atbalstu 2008. gadā **Bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika** piedalās divpusējā programmā ar Albāniju un divās divpusējās programmās ar kaimiņos esošajām dalībvalstīm Bulgāriju un Grieķiju. *IPA* II komponenta ietvaros finansē arī Bijusās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikas dalību ERAF Eiropas teritoriālās sadarbības transnacionālajā programmā “Dienvidaustrumeiropa”.

Attiecībā uz 2007. gadu **Kosovā** 2008. gadā nebija izpildīti nosacījumi, lai piedalītos programmās II komponenta ietvaros. Tādēļ II komponenta līdzekļus pārskaitīja uz I komponentu.

IPA II komponentu **Melnkalnē** veido četras divpusējas pārrobežu programmas ar tās kaimiņvalstīm Horvātiju, Serbiju, Bosniju un Hercegovinu un Albāniju, kā arī dalība *IPA* pārrobežu sadarbības programmā “Adriatic” kopā ar dalībvalstīm. Attiecībā uz dalību ERAF transnacionālajās programmās *IPA* II komponenta ietvaros finansē Melnkalnes dalību Dienvidaustrumeiropas un Vidusjūras reģiona programmās.

Pārrobežu sadarbības programmas **Serbijā** ietver trīs divpusējas programmas ar Melnkalni, Horvātiju un Bosniju un Hercegovinu, trīs divpusējas programmas ar kaimiņos esošajām dalībvalstīm, proti, Ungāriju, Rumāniju un Bulgāriju, kā arī Serbijas dalību daudzpusējā *IPA* pārrobežu programmā “Adriatic”. Turklāt *IPA* II komponenta ietvaros finansē Serbijas dalību ERAF transnacionālajā programmā “Dienvidaustrumeiropa”.

2008. gadā ar II komponentu atbalstīja pārrobežu programmu starp **Turciju** un Bulgāriju. Turklāt *IPA* II komponenta līdzekļi ir piešķirti Turcijai tās dalībai EKPI jūras baseina programmā.

2.1.3.3. III un IV komponents

III un IV komponenta programmu plānošana notiek ar daudzgadu programmu palīdzību, kas sākotnēji tiek gatavotas trīs gadiem, bet var tikt pagarinātas. Pamatojoties uz stratēģijas saskaņotības pamatnostādņēm, saņēmējas kandidātvalstis konkrētajam komponentam (IV komponents) vai konkrētajam tematam (III komponents) izstrādā daudzgadu darbības

programmas, izstrādes gaitā apspriežoties ar attiecīgajām ieinteresētajām personām, un tad šīs darbības programmas saskaņo ar Komisiju formālai pieņemšanai pēc apspriešanās ar attiecīgajām dalībvalstu komitejām — Fondu koordinācijas komiteju (*COCOF*) attiecībā uz III komponentu un *COCOF* un Eiropas Sociālā fonda (ESF) komiteju attiecībā uz IV komponentu.

Līdzīgi kā struktūrfondi, arī daudzgadu programmas III un IV komponenta ietvaros piedāvā stabilu finansējumu trīs gadu garumā. Tas ir īpaši svarīgi vidēja termiņa ieguldījumu stratēģijas ieviešanai attiecībā uz transportu, vidi, reģionālo sadarbību un cilvēkresursiem. Līdzīgi kā struktūrfondi, šis ilgtermiņa finansējums tiek vienlaikus stingri pārvaldīts, lai nodrošinātu līdzekļu pilnīgu izmantošanu.

2.1.3.3.1. III komponents

III komponenta attiecas uz trim dažādām palīdzības jomām: transportu, vidi un reģionālo konkurētspēju, kas atspoguļo Kohēzijas fonda darbību dalībvalstīs. Līdz ar to III komponents tiks īstenots ar vairāku darbības programmu palīdzību, aptverot katru no šiem tematiem (Bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikas gadījumā 2007.-2009. gadā tiks īstenota tikai viena programma attiecībā uz vidi un transportu).

Attiecībā uz **Horvātiju** 2007.-2009. gadam pieņēma trīs daudzgadu darbības programmas. darbības programmu „Reģionālā konkurētspēja” veido 3 prioritārie virzieni: mazāk attīstīto reģionu attīstības potenciāla uzlabošana, Horvātijas ekonomikas konkurētspējas uzlabošana un tehniskā palīdzība. Darbības programmā „Transports” ietverti 3 prioritārie virzieni: Horvātijas dzelzceļa transporta sistēmas modernizēšana, Horvātijas iekšzemes ūdensceļu sistēmas modernizēšana un tehniskā palīdzība. Darbības programmu „Vide” veido 3 prioritārie virzieni: atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras attīstīšana integrētas atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveidei, Horvātijas ūdens resursu aizsardzība, izmantojot uzlabotas ūdensapgādes un integrētās notekūdeņu apsaimniekošanas sistēmas, kā arī tehniskā palīdzība.

Bijušās Dienvidslāvijas Republikas Maķedonijas darbības programmu „Reģionālā attīstība” 2007.-2009. gadam Komisija pieņēma 2007. gada 29. novembrī. Tās pamatmērķis ir atbalstīt valsts ilgtspējīgu attīstību, uzlabojot transportu un vides infrastruktūru. Palīdzība transporta nozarē jākoncentrē uz Dienvidaustrumeiropas galvenā reģionālā transporta tīkla attīstības turpināšanu (VIII un X transporta koridors). Prioritātes pakāpeniski novirzīs no X koridora uz VIII koridoru, kā arī no autoceļu nozares uz dzelzceļa nozari. Attiecībā uz palīdzību vides nozarē mērķorientēti ieguldījumi jānovirza notekūdeņu apsaimniekošanas un sadzīves atkritumu apsaimniekošanas jomām, kurām ir vislielākā ietekme uz iedzīvotājiem un dzīvo dabu.

Turcijas darbības programmas tika pieņemtas ar Komisijas lēmumiem 2007. gada 29. novembrī (darbības programmas attiecībā uz reģionālo konkurētspēju un vidi) un 2007. gada 7. decembrī (darbības programma attiecībā uz transportu). Darbības programma “Reģionālā konkurētspēja” ietver trīs prioritātes: uzņēmējdarbības vides uzlabošana, uzņēmumu jaudas nostiprināšana, uzņēmējdarbības veicināšana un tehniskā palīdzība. Darbības programmu „Transports” veido divi prioritārie virzieni: dzelzceļa infrastruktūras uzlabošana un ostu infrastruktūras uzlabošana. Visbeidzot, darbības programmā “Vide” ietvertas trīs prioritātes: uzlaboti ūdensapgādes, kanalizācijas un notekūdeņu attīrīšanas pakalpojumi, uzlabota integrētā sadzīves atkritumu apsaimniekošana un tehniskā palīdzība.

2.1.3.3.2 IV komponents

IV komponenta ietvaros attiecībā uz **Horvātiju** 2007. gada 7. decembrī pieņēma daudzgadu darbības programmu „Cilvēkresursu attīstība”. Tā sastāv no četriem prioritāriem virzieniem: pieejas nodarbinātībai sekmēšana un ilgtspējīga iekļaušana darba tirgū, cilvēku ar īpašām vajadzībām sociālās iekļautības pastiprināšana, cilvēkresursu un nodarbināšanas iespēju sekmēšana un tehniskā palīdzība.

Bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā 2007. gada decembrī tika pieņemta darbības programma „Cilvēkresursu attīstība”. Tā ietver trīs prioritāros virzienus: nodarbinātība — lielāka cilvēku skaita piesaiste un saglabāšana nodarbinātības jomā, izglītība un mācības — ieguldīšana cilvēkresursos ar labākas izglītības un prasmju palīdzību un sociālā iekļaušana — integrējoša darba tirgus veicināšana.

Cilvēkresursu attīstības daudzgadu darbības programmu attiecībā uz **Turciju** Komisija pieņēma 2007. gada 7. decembrī. Tā ietver četrus prioritāros virzienus: nodarbinātība, izglītība, pielāgošanās spējas, veicinot mūžizglītību, un sociālā iekļaušana.

2.1.3.4 V komponents

Pamatojoties uz pieeju, ko izmanto lauku attīstības programmu sagatavošanai dalībvalstīm, V komponenta palīdzība ir izveidota uz daudzgadu bāzes un ietver laikposmu no 2007. gada līdz 2013. gadam. Tā kā finansējumu saskaņā ar DIPD paredzēja tikai laikposmam no 2007. gada līdz 2009. gadam, kuru atjauno katru gadu, lai ietvertu turpmākos gadus, V komponenta programmas groza katru gadu, lai ņemtu vērā jauno finansējuma piešķirumu, kā arī vajadzīgās tehniskās izmaiņas. Pēc apspriešanās ar ieinteresētajām personām Komisija pieņem programmas, kā arī izdara tajās grozījumus pēc apspriešanās ar dalībvalstīm Lauku attīstības komitejā (*RDC*).

Ņemot vērā laikposmu, kas vajadzīgs lai izveidotu pilnībā decentralizētu īstenošanas sistēmu, kuras pamatā ir attiecīgā *SAPARD*¹² pieredze, finansējuma piešķirumu V komponenta ietvaros veic, izmantojot pakāpeniski pieeju, atliekot *IPA* Lauku atbalsta fonda līdzekļus. Finansējums pirmajiem četriem īstenošanas perioda gadiem (2007., 2008., 2009. un 2010. gadam) ir procentuāli zemāks nekā pilnīgs V komponenta piešķirums, kas turpmākajos gados būtiski paaugstināsies. Attiecībā uz šo noteikumu Horvātija ir izņēmums, jo tā bija vienīgā kandidātvalsts, kas ieviesa *SAPARD* sistēmu, lai izmantotu *SAPARD* līdzekļus pirms *IPA* Lauku attīstības komponenta īstenošanas.

Attiecībā uz **Horvātiju** daudzgadu DP lauku attīstībai 2007.-2013. gadam Komisija pieņēma 2008. gada 25. februārī¹³. To veido trīs prioritārie virzieni: tirgus efektivitātes uzlabošana un Kopienas standartu īstenošana, sagatavošanas darbības lauksaimniecības un vides pasākumu, un vietējās lauku attīstības stratēģijas īstenošanai un lauku ekonomikas attīstība.

Bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā daudzgadu programmu lauku attīstības jomā 2007.-2013. gadam pieņēma 2008. gadā¹⁴. Programmu veido 3 prioritārie virzieni: tirgus efektivitātes uzlabošana un Kopienas standartu īstenošana, sagatavošanas darbības

¹² *Sapard* — Īpaša pievienošanās programma lauksaimniecības un lauku attīstībai.

¹³ Komisijas Lēmums C/2008/650.

¹⁴ Tā tika pieņemta ar Komisijas Lēmumu C/2007/677 2008. gada 25. februārī.

lauksaimniecības un vides pasākumu, un vietējās lauku attīstības stratēģijas īstenošanai un lauku ekonomikas attīstība.

Turcija sagatavoja daudzgadu darbības programmu lauksaimniecības un lauku attīstības jomā 2007. gadā, un Komisija to pieņēma 2008. gada 25. februārī¹⁵. To veido trīs prioritārie virzieni: tirgus efektivitātes uzlabošana un Kopienas standartu īstenošana, sagatavošanas darbības lauksaimniecības un vides pasākumu un *Leader* pieejas īstenošanai un lauku ekonomikas attīstība.

2.2. Īstenošanas kārtība un struktūras

Galvenais *IPA* mērķis ir nodot saņēmējvalstīm zināšanas un pieredzi, veicinot valstu atbildību par palīdzības īstenošanu un palīdzības īstenošanas pārzināšanu no valstu puses. Tāpēc ir plānots, ka instrumenta spēkā esības laikā *IPA* decentralizētai pārvaldīšanai, t.i., programmu plānošanas un īstenošanas pilnīgai pārzināšanai no saņēmējvalstu iestāžu puses, vajadzētu kļūt par normu. Šā mērķa ātra sasniegšana būs atkarīga no atsevišķu saņēmējvalstu administratīvās kapacitātes un no to spējas nodrošināt, ka pastāv piemērotas pārvaldības un kontroles sistēmas. Katrai valstij būtu jāizstrādā konkrētas stratēģijas, darbības plāni un laika grafiki, kas paredzēti mērķa īstenošanai, vienlaikus gatavojoties tam, lai valstu iestādēm būtu pietiekama administratīvā kapacitāte uzņemties šo papildu atbildību.

Gada programmas **potenciālajām kandidātvalstīm** I un II komponenta ietvaros (izņemot pārrobežu sadarbības programmas ar dalībvalstīm, kas tiek īstenotas ar dalītas pārvaldības palīdzību) galvenokārt tiek īstenotas centralizēti, ar skaidru mērķi panākt, lai valstis pakāpeniski uzņemtos aizvien vairāk atbildības un pārvaldīšana kļūtu aizvien decentralizētāka.

Attiecībā uz gatavojamos nodot pārvaldības pilnvaras potenciālās kandidātvalstis atrodas dažādās stadijās, un dažas no tām jau ir sākušas veidot nepieciešamās pārvaldības struktūras un jau ir gatavas decentralizētai pārvaldībai. 2008. gadā **Albānija** un **Bosnija un Hercegovina** turpināja gatavoties *IPA* līdzekļu decentralizētai pārvaldībai, savukārt **Kosova** bija ļoti agrīnā posmā attiecībā uz decentralizācijas plāna izveidi. **Melnkalnē** sekmīgi turpinājās darbs pie decentralizētas pārvaldības izveides, veicot *ex-ante* kontroles. Valdība izveidoja decentralizētas pārvaldības iestādes un iecēla attiecīgo funkciju un struktūru vadītājus. **Serbija** izveidoja decentralizētas pārvaldības sistēmas plānu 2008. gada janvārī, savukārt stratēģiju decentralizētas pārvaldības akreditācijas sagatavošanai izstrādāja 2008. gada aprīlī. Serbijas valsts pārvaldē iecēla visas galvenās ieinteresētās personas, kas saistītas ar sistēmas sagatavošanu.

Pilnībā decentralizēta pārvaldība, t.i., tikai ar Komisijas *ex-post* kontroli, ir visu **kandidātvalstu** vidēja termiņa mērķis. Jāatzīmē, ka palīdzību V komponenta ietvaros var īstenot tikai pilnībā decentralizētā veidā no paša sākuma, neveicot *ex-ante* kontroles.

Horvātijas iestādes 2008. gada aprīlī paziņoja Eiropas Komisijai par to darbības struktūru valsts akreditāciju, kuras atbild par *IPA* I līdz IV komponenta pārvaldību un īstenošanu. Tā rezultātā pieņēma sešus lēmumus par pārvaldības pilnvaru piešķiršanu **Horvātijai** attiecībā uz *IPA* I līdz IV komponenta decentralizētu pārvaldību. Horvātija plāno pāriet uz pilnīgu

¹⁵ Komisijas Lēmums C/2008/691.

decentralizāciju 2010. gadā, neveicot *ex-ante* kontroles. Gada beigās pēdējie gaidāmie lēmumi attiecas uz V komponenta pārvaldes pilnvaru piešķiršanu (lauksaimniecība un lauku attīstība).

Komisija 2008. gadā ar *CARDS* starpniecību atbalstīja **Bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikas** valstu iestādes, kuras gatavojās decentralizētai pārvaldībai. Palīdzību sniedza struktūrām un iestādēm, kuras minētas *IPA* īstenošanas regulas 21. pantā, lai sagatavotos decentralizētas pārvaldības sistēmas akreditācijai. Pa to laiku 2008. *IPA* gada programmu pārvaldīja centralizēti.

2008. gadā **Turcijas** centieni bija galvenokārt veltīti tam, lai pabeigtu decentralizētas pārvaldības akreditācijas iekšējo procesu. Attiecībā uz *IPA* I un II komponentu minētos procesus atviegloja tas, ka decentralizētas struktūras un sistēmas jau bija ieviestas iepriekš, gatavojoties *IPA* palīdzības saņemšanai. Komisija 2008. gada 29. oktobrī piešķīra decentralizētas pārvaldības pilnvaras Turcijai attiecībā uz I komponentu, bet 2008. gada 1. decembrī — attiecībā uz II komponentu Turcijas dalībai EKPI Melnās jūras baseina programmā. Lauku attīstības programmu īsteno, Turcijas Republikai piešķirot decentralizētas pārvaldības pilnvaras, neveicot *ex-ante* kontroles. Komisijas faktu vākšanas misijā 2008. gada oktobrī konstatēja nopietnu kavēšanos attiecībā uz gatavošanos akreditācijas procesam, un jaunajā grafikā paredzēja, ka akreditācija, piešķirot pārvaldības pilnvaras, tiks īstenota nevis 2009. gada otrajā pusē, bet gan 2010. gadā. Komisija ir apņēmusies palīdzēt veikt minēto procesu ar turpmāku padomdevēju misiju starpniecību, vajadzības gadījumā sniedzot *ad hoc* norādījumus.

Programmas ar vairākiem saņēmējiem tiek pārvaldītas ar centralizētas un kopīgas pārvaldības palīdzību. Centralizēta pārvaldība ir galvenā Komisijas galvenās mītnes dienestu izmantotā metode. Kopīga pārvaldība notiek papildus centralizētai pārvaldībai tādā veidā, ka Komisija pārvalda līdzekļus kopā ar kādu starptautisku organizāciju.

2.3. IPA ietvaros īstenoto programmu pārskats

2008. gadā **Albānijā** noslēdza pirmos līgumus par 2007. gada *IPA* projektiem, bet 2008. gadā programma netika īstenota. 2008. gada beigās līgumslēgšanas īpatsvars attiecībā uz 2007. gada *IPA* projektiem sasniedza 15 %. I komponenta ietvaros tika noslēgti trīs līgumi par 2007. gada *IPA* projektiem, savukārt II komponenta ietvaros par 2007. gada *IPA* projektiem netika noslēgts neviens līgums. 2007. gada *IPA* pārrobežu sadarbības komponenta ietvaros tika publicēts uzaicinājums iesniegt priekšlikumus ERAF programmā "Dienvidaustrumeiropa", bet pagaidām neviens līgums nav noslēgts.

Bosnijā un Hercegovinā *IPA* pamat nolīgumu parakstīja 2008. gada 20. februārī, un tas stājās spēkā 2008. gada 30. jūlijā pēc tam, kad to ratificēja Bosnijas un Hercegovinas prezidentūra. Tomēr noteikumi par nodokļu atbrīvojumiem netika pienācīgi izpildīti līdz 2008. gada decembrim, kad Bosnijas un Hercegovinas Tautas palāta pieņēma grozījumus Likumā par *IPA* līdzekļu atbrīvošanu no PVN, ar ko paver ceļu *IPA* programmu īstenošanai. II komponenta ietvaros Finansēšanas lēmumi 2008. gada pārrobežu sadarbības programmām tika pieņemti, lai gan saistībā ar minētajām programmām attiecīgos finansēšanas līgumus 2008. gadā neparakstīja. Tas nozīmē, ka neviena komponenta ietvaros 2008. gadā *IPA* netika īstenots.

Horvātijai *IPA* I līdz IV komponenta decentralizētas pārvaldības pilnvaras piešķīra 2008. gada beigās ar attiecīgajiem Komisijas lēmumiem. Šādi lēmumi veicina palīdzības izmantošanu I līdz IV komponenta ietvaros. Līdz ar to finansējuma līgumus par attiecīgajām 2007. gada programmām, kuras pārvalda decentralizēti, nevarēja parakstīt, kamēr nebija

pieņemti lēmumi. Faktiski tas nozīmē, ka Horvātija 2008. gadā nesāka izmantot ar *IPA* sniegto palīdzību.

Bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā 2008. gadā tika noslēgti līgumi par pirmajiem 2007. gada *IPA* projektiem I komponenta ietvaros, gada beigās sasniedzot līgumslēgšanas īpatsvaru 25 % apmērā. II komponenta ietvaros visu *IPA* pārrobežu sadarbības programmu īstenošana kavējās. 2007. gada beigās tika pieņemtas četras programmas, un visi attiecīgie finansējuma līgumi tika parakstīti 2008. gadā, bet kopīgas pārvaldības struktūras nebija ieviestas, tādēļ nevarēja publicēt uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus. III un IV komponenta ietvaros *IPA* projekti 2008. gadā netika īstenoti. Tomēr uzsāka sagatavošanos diviem lielākajiem projektiem reģionālās attīstības darbības programmu III komponenta ietvaros. V komponenta ietvaros lauku attīstības jomā 2008. gadā notika sagatavošanās darbības struktūru akreditācijai, tādēļ neviena programma netika īstenota.

I komponenta ietvaros Eiropas Komisijas Koordinācijas birojs (*ECLLO*) rīkojās atbilstīgi, lai **Kosovā** nodrošinātu efektīvu 2007. gada *IPA* efektīvu īstenošanu, kā arī tika sasniegts vērienīgs saistību mērķis 2008. gadam. *ECLLO* 2008. gadā izpildīja 50 % no 2007. gada *IPA* programmā paredzētajiem uzdevumiem, par kuriem tas bija atbildīgs.

2008. gadā 2007. gada *IPA* programmu sāka īstenot **Melnkalnē**. Līdz gada beigām bija noslēgti līgumi par nozīmīgākā autoceļu projekta un tieslietu reformu, kā arī par palīdzību kapacitātes palielināšanā. Turklāt 2008. gadā uzsāka sagatavošanas darbības 2008. gada *IPA* īstenošanai, kā arī 2009. gada *IPA* plānošanu un sagatavošanu. Ņemot vērā to, ka finansējuma līgumu *IPA* valsts 2007. gada programmai parakstīja tikai 2008. gada aprīlī, un tādēļ finansējumu *IPA* projektiem sāka piešķirt tikai gada otrajā pusē, *IPA* programmas faktiskā īstenošana vēl nav uzsākta.

2008. gadā netika īstenota neviena *IPA* programma, jo **Turcijā** parlaments nebija ratificējis pamatnolīgumu, kas stājās spēkā tikai 2008. gada 24. decembrī. I komponenta ietvaros 2007. gada finansējuma līgums tika parakstīts un stājās spēkā 2008. gada 24. decembrī, tādējādi tika uzsākta minētās programmas īstenošana. II komponenta ietvaros 2008. gada 31. decembrī tika parakstīts un stājās spēkā 2007. gada finansējuma līgums par Turcijas dalību EKPI Melnās jūras baseina programmā. Īstenošana ir saistīta ar noteiktiem nosacījumiem, kas izklāstīti Komisijas lēmumā par pārvaldības pilnvaru piešķiršanu līdzvērtīgā veidā kā saistībā ar I komponentu. Attiecībā uz atlikušajiem komponentiem faktiskā programmu īstenošana nav uzsākta, jo nav pabeigti vajadzīgie procesi, kas nepieciešami decentralizētas pārvaldības pilnvaru piešķiršanai.

3. UZRAUDZĪBA UN REZULTĀTI

3.1. Uzraudzība

Uzraudzības pamatmērķis ir sekmēt Rietumbalkāniem un Turcijai sniegtās palīdzības atbilstību, efektivitāti, izdevīgumu, ietekmi un ilgtspējību. Uzraudzības rezultātā Komisija iegūst regulārus analītiskus projektu un programmu īstenošanas novērtējumus.

Decentralizētas pārvaldības gadījumā saņēmējvalsts izveido *IPA* uzraudzības komiteju, lai nodrošinātu *IPA* komponentu īstenošanas saskaņošanu un koordinēšanu. Minētā komiteja sanāk vismaz vienu reizi gadā. *IPA* uzraudzības komitejai palīdz nozaru uzraudzības komitejas, kas izveidotas katra *IPA* komponenta vai programmas ietvaros. Nozaru uzraudzības komitejas sniedz ziņojumus *IPA* uzraudzības komitejai. Pirmā uzraudzības

komitejas sanāksme notika 2008. gadā Horvātijā (2008. gada 2. jūlijā, pēc maijā/jūnijā notikušajām *IPA* nozaru komiteju pirmajām sesijām), Bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā (2008. gada 21. novembrī) un Turcijā (2008. gada 1. jūlijā).

Centralizēti vai kopīgi pārvaldītu programmu gadījumā *IPA* īstenošanas regula paredz, ka Komisija var veikt jebkuras darbības, kuras tā uzskata par nepieciešamu konkrēto programmu uzraudzībai. 2008. gadā *IPA* projekti netika uzraudzīti, jo 2007. un 2008. gada *IPA* programmu īstenošana tika uzsākta nesen.

3.2. Novērtējumu rezultāti

Novērtējumu mērķis ir uzlabot no Kopienas līdzekļiem sniegtās palīdzības kvalitāti, efektivitāti un konsekveni, kā arī programmu stratēģiju un īstenošanu. Uz indikatīviem daudzgadu plānošanas dokumentiem (DIPD) attiecas Komisijas veikts regulārs iepriekšējs novērtējums.

2008. gadā tika veikts *IPA ex-ante* novērtējums, uzmanību pievēršot DIPD. Tajā salīdzināja 2007.-2009. gada DIPD ar 2008.-2010. gada DIPD un analizēja to, vai veikti uzlabojumi attiecībā uz otrreizēji izveidoto plānošanas dokumentu kvalitāti, būtiskumu un saskaņību, kā arī sniegti ieteikumi, kā uzlabot šādu dokumentu kvalitāti un lietderību.

Attiecībā uz programmām katram *IPA* komponentam saskaņā ar Komisijas Regulā (EK) Nr. 718/2007 paredzētajiem speciālajiem noteikumiem jāveic *ex-ante* novērtējumi, kā arī starpposma un, ja vajadzīgs, *ex-post* novērtējumi. Programmas īstenošanas laikā jāveic vismaz viens starpposma novērtējums, jo īpaši gadījumos, kad programmas uzraudzības rezultātā konstatēta nozīmīga novirze no sākotnēji uzstādītajiem mērķiem. Palīdzības īstenošanas *ex-post* novērtējumā jāietver identificējami rezultāti attiecībā uz konkrēto *IPA* komponentu. Kopīgas pārvaldības gadījumā *ex-post* novērtējumu var veikt kopā ar citiem palīdzības sniedzējiem.

2008. gadā netika veikts neviens programmas līmeņa novērtējums, jo pirmā un otrā gada *IPA* īstenošana sākās tikai 2008. gadā, tādēļ pagaidām nevar izdarīt nekādus secinājumus.

3.3. Ziņojumi

Saskaņā ar Komisijas Regulu (EK) Nr. 718/2007 valsts *IPA* koordinātoram pēc *IPA* uzraudzības komitejas pārbaudes jānosūta Komisijai un valsts kredītrīkotājam gada un galīgais ziņojums par palīdzības īstenošanu saskaņā ar *IPA* regulu.

Attiecībā uz **Horvātiju** pirmo *IPA* gada ziņojumu sagatavoja 2008. gada augustā pēc tam, kad *IPA* uzraudzības komiteja 2008. gada 2. jūlijā veica pārbaudi. Attiecībā uz nozaru gada ziņojumiem pirmo Pārejas atbalsta un iestāžu izveides komitejas gada ziņojumu sagatavoja 2008. gada jūnijā pēc pārbaudes, ko 2008. gada 26. maijā veica *IPA* Tehniskās palīdzības un institūciju izveides nozaru komiteja. Pirmos nozaru gada īstenošanas ziņojumus, kuros ietvertas 2007. gadā veiktās darbības trīs darbību programmās III komponenta ietvaros, Komisijai iesniedza 2008. gadā. Attiecībā uz **Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku** *IPA* gada ziņojuma projekts vēl nebija gatavs, lai to nosūtītu izskatīšanai *IPA* uzraudzības komitejas locekļiem.

Tā kā nebija iespējams ziņot par progresu Kopienas palīdzības īstenošanā **Turcijā**, Komisija savu *IPA* novērtējumu kopumā balstīja uz nozares gada ziņojumiem, ietverot tajā informāciju par pašreizējo stāvokli, par ko ziņojusi *IPA* uzraudzības komiteja. *IPA* I komponenta nozaru

gada īstenošanas ziņojumu iesniedza Komisijai, ņemot vērā *IPA* I komponenta nozaru komitejas sanākumi 2008. gada 12. jūnijā. Attiecībā uz II komponentu vienojās, ka netiks pieprasīts nozaru gada īstenošanas ziņojums par 2007. gadu. Attiecībā uz III komponentu Komisijai līdz 2008. gada 30. jūnijam iesniedza trīs nozaru gada ziņojumus, kuros ietvertas darbības programmas “Reģionālā konkurētspēja”, “Transports” un “Vide”, pēc tam, kad tās apsprieda un apstiprināja attiecīgās nozaru uzraudzības komitejas. Visbeidzot, attiecībā uz IV komponentu 2007. gada nozaru gada ziņojumu par cilvēkresursu attīstības darbības programmas īstenošanu Turcijā nosūtīja Komisijai 2008. gada 26. jūnijā pēc tam, kad to savā 2008. gada 17. jūnija sanāksmē bija izskatījusi Cilvēkresursu attīstības nozaru uzraudzības komiteja.

2008. gadā netika iesniegti ziņojumi par programmu īstenošanu V komponenta ietvaros tādēļ, ka īstenošana vēl nebija uzsākta.

4. KOORDINĀCIJA PALĪDZĪBAS SNIEDZĒJU UN DALĪBVALSTU STARPĀ UN DIVPUSĒJIE PALĪDZĪBAS SNIEDZĒJI

Palīdzības sniedzēju koordinācijas konference tika organizēta 2008. gada 23. un 24. oktobrī Briselē. Minēto konferenci organizēja Eiropas Komisija atbilstīgi pilnvarām, ko tā saņēma saskaņā ar *IPA* regulu, lai veicinātu palīdzības sniedzēju koordināciju kopā ar dalībvalstīm.

Konferences mērķis bija vienoties par vairākiem ieteikumiem par to, kā uzlabot palīdzības efektivitāti, palīdzības sniedzējiem un saņēmējvalstīm veicot kopējas darbības, un kā veicināt valstu atbildību. Vienojās par to, lai novērstu jaunu struktūru izveidošanu un izmantotu jau esošās struktūras un koordinācijas mehānismus, kā arī uzlabotu to funkcionalitāti.

Palīdzības sniedzēju koordinācijas konferencē izdarītie galvenie slēdzieni bija atkārtots apstiprinājums tam, ka nepieciešams kopējs stratēģisks mērķis palīdzības sniegšanai Rietumbalkānos un Turcijā, vienprātība par to, ka palīdzības sniedzēju koordinācijas pamatā jābūt Parīzes deklarācijas attiecīgajiem principiem un pieejai par palīdzības efektivitāti (lai arī visi pieci principi jau ir ietverti *IPA* plānošanas un īstenošanas mehānismos, dažas jomas vēl ir jānostiprina), kā arī secināts, ka saņēmējvalstīm jāuzņemas atbildība, nostiprinot administratīvo jaudu un valsts finanšu un iepirkuma sistēmas, lai spētu vadīt palīdzības sniedzēju koordinācijas procesu. Konferencē arī uzsvēra sadarbības un sinerģiju progresu starp Rietumbalkānu un Turcijas palīdzības sniedzējiem, pamatojoties uz skaidru un uzticamu pārskatu par palīdzības sniedzēju darbībām *IPA* valstīs, un nepieciešamību izmantot to valstu pieredzi, kuras pievienojās ES 2004. un 2007. gadā. Visbeidzot, secināja, ka *IPA* daudzgadu indikatīvās plānošanas dokumentiem jāklūst par stratēģisku instrumentu palīdzības sniedzēju koordinācijai Rietumbalkānos un Turcijā, kā arī ES, reģionālajā un valstu mērogā.

5. KOORDINĒŠANA AR EIB UN SFI

Starptautiskās finanšu iestādes (SFI) ir būtiskas, jo tās nodrošina pieeju, lai finansētu kandidātvalstis un potenciālās kandidātvalstis, un ir ļāvušas tām uzsākt nepieciešamo ieguldījumu veikšanu. Tajā pašā laikā saņēmējiem bija pienākums ekonomiskas izaugsmes nodrošināšanas nolūkā pieņemt piesardzīgu fiskālo un monetāro politiku. Šodien tas rada situāciju, ka joprojām pastāv liels pieprasījums pēc ieguldījumiem, bet saņēmēju iespēja vēl vairāk palielināt ārējo parādu tuvojas robežai. Neatmaksājamā palīdzība gan no ES, gan citiem palīdzības sniedzējiem, tostarp dalībvalstīm, apvienojumā ar starptautisko finanšu

iestāžu aizdevumiem ir kļuvusi par izšķirošu privātā sektora attīstības, ieguldījumu energoefektivitātes jomā, infrastruktūras pārveidošanas un uzlabošanas resursu, kas nav saistīts ar saņēmēju noslogošanu ar pārlietu lieliem parādiem.

Komisija ir apņēmusies veikt ciešāku koordināciju ar Eiropas Investīciju banku (EIB), Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banku (ERAB), Eiropas Padomes Attīstības banku (EPB) un citām starptautiskajām finanšu iestādēm, kas atbalsta modernizāciju un attīstību Rietumbalkānos, jo īpaši izmantojot Starptautisko finanšu iestāžu (SFI) konsultatīvo grupu, ko izveidoja 2007. gada martā un ko vada Eiropas Komisija (Paplašināšanās ģenerāldirektorāts).

SFI konsultatīvās grupas mērķis ir atbalstīt un uzlabot vispārējo sadarbību starp SFI un Eiropas Komisiju kandidātvalstīs un potenciālajās kandidātvalstīs, tostarp sadarbību *IPA* ietvaros. SFI konsultatīvo grupu veido pārstāvji no Eiropas Komisijas, Pasaules Bankas grupas (SRAB/SFI), EIB, ERAB, EPB, Ziemeļvalstu Investīciju bankas, Ziemeļu vides finanšu korporācijas, Melnās jūras reģiona tirdzniecības un attīstības bankas un Reģionālās sadarbības padomes. Tās darbs ir daļa no kopējiem centieniem atvieglot integrāciju starp Dienvidaustrumeiropas valstīm un ES ar reģionālu, nevis valsts pieeju infrastruktūras attīstībai.

2008. gadā darba programmu īstenoja, kā plānots. 2008. gada jūnijā tika organizēta viena plenārsēde un notika sagatavošanās nākamajai plenārsēdei, kuras galvenais temats būs starptautiskā finanšu krīze un ko organizēs 2009. gada janvārī. Visas četras tehniskās darba grupas (transporta, enerģētikas, vides un sociālajā jomā) turpināja darbību 2008. gadā. Visbeidzot, SFI konsultatīvās grupas sekretariāta darbu 2008. gada beigās pārņēma Komisija, kā paredzēts pēc Komisijas un Pasaules Bankas kopējā biroja slēgšanas.

Saskaņā ar Padomes 2008. gada 14. maija secinājumiem Komisija, EIB, ERAB un EPB kopā ar citām starptautiskām finanšu iestādēm un palīdzības sniedzējiem strādāja, lai izveidotu Rietumbalkānu ieguldījumu sistēmu, ar ko turpmāk veicinātu saskaņošanu un sadarbību attiecībā uz ieguldījumiem reģiona sociāli ekonomiskajā attīstībā.

2008. gadā tika pieliktas arī nozīmīgas pūles, lai turpinātu īstenot sadarbību ar SFI trīs sfērās: attiecībā uz mikrouzņēmumiem, maziem un vidējiem uzņēmumiem, energoefektivitāti un infrastruktūru. *Privātā sektora attīstība* — no piedāvājuma puses ES palīdzība saistībā ar finansējuma pieejamības nodrošināšanu mikrouzņēmumiem un maziem uzņēmumiem pagātnē, izmantojot daudzas atsevišķas vienošanās ar dažādām starptautiskajām finanšu iestādēm, ir tikusi novirzīta reģionam. Eiropas Fondu Dienvidaustrumeiropai (*EFSE*) izveidoja 2005. gadā, un tā rezultātā visā reģionā notika daudzu mikro kredītīgumu apvienošana vienā instrumentā. Fonds ir arī piešķīris ilgtspējību iepriekšējam finansējumam un radījis pārvaldības rentabilitātes palielināšanos. Visspilgtākā *EFSE* īpašība ir fakts, ka ES un dalībvalstu ieguldījumu riska segums ir noteikts tādā veidā, lai padarītu pievilcīgu privātā kapitāla ieguldīšanu mikroaizdevumos. 2008. gada beigās *EFSE* darbība bija veiksmīga. Virziena *energoefektivitāte* mērķis ir veicināt ieguldījumus energoefektivitātē un atjaunojamos energoresursos MVU un publiskajā sektorā, izmantojot valstu programmās atbalstītās darbības, kuru mērķis ir: i) uzlabot sabiedrības informētību energoefektivitātes un energotaupīšanas potenciāla jomā; ii) īstenot tiesību aktus saistībā ar direktīvu par ēku energoefektivitāti un enerģijas galapatēriņa efektivitāti, un energoefektivitātes pakalpojumiem (ieskaitot atjaunojamos energoresursus). Turklāt energoefektivitātes ieguldījumu veicināšana atbilst ieteikumiem, kas sniegti Eiropas Komisijas Zaļajā grāmatā attiecībā uz energoefektivitāti, iedrošinot starptautiskās finanšu institūcijas nodrošināt ilgtermiņa

finansējumu ieguldījumu veikšanai energoefektivitātes jomā. *Ieguldījumu veicināšana infrastruktūrā* — Pienācīgi infrastruktūras tīkli un transporta, enerģētikas, vides un sociālās jomas pakalpojumi ir svarīgi reģiona ilgtspējīgas sociālās un ekonomikas attīstības un stabilitātes nodrošināšanai. Nepietiekami finanšu resursi un saņēmēju pieredzes trūkums attiecībā uz starptautiskām finanšu iestādēm un citiem palīdzības sniedzējiem finansējuma saņemšanai iesniedzamu projektu gatavošanu ir galvenie faktori, kas kavē infrastruktūras uzlabošanu. Atbilstīgi ieguldījumi infrastruktūrā ir nepieciešami, lai nodrošinātu, ka cilvēku dzīves apstākļu uzlabošanas nolūkā tiek sniegti daudzi neaizstājami pakalpojumi, tādi kā ūdensapgāde, kanalizācija, apkure, elektroenerģija, transports, veselības aprūpe un izglītība. Pieeja finansējumam ir būtiska attiecībā uz visu iepriekšminēto. Šī virziena īstenošana tādējādi ietvēra daudzozaru infrastruktūras projektu programmu izveidošanu vairākiem saņēmējiem, kas atbalsta saņēmējietādes valsts, reģionālajā un pašvaldību līmenī attiecībā uz starptautisko finanšu iestāžu un citu palīdzības sniedzēju finansētu infrastruktūras ieguldījumu projektu izstrādi un īstenošanu. Šī programma pilnībā sāka darboties 2008. gadā, un ar to palīdz veikt ekonomiskāku nepieciešamo tehnisko zināšanu mobilizēšanu attiecībā uz infrastruktūras ieguldījumu projektu sagatavošanu un atbalstīšanu, veicina informācijas un pieredzes apmaiņu saņēmēju starpā, kā arī palīdz saņemt starptautisko finanšu iestāžu aizdevumus *IPA* valsts palīdzības papildināšanai. Infrastruktūras projektu programmu veido divi komponenti, tehniskās palīdzības komponents un pašvaldību atbalsta komponents, ar ko līdztekus SFI līdzfinansē faktiskos ieguldījumu projektus Rietumbalkānos. Tehniskās palīdzības komponents bija pilnībā funkcionāls 2008. gadā, ar to atbalstīja 18 projektus, turpretim pašvaldību atbalsta komponentu apstiprināja 2008. gada beigās, kad arī apstiprināšanai tika iesniegti pirmās kārtas projekti.